

Téma magisterské práce Terezy Benešové je aktuální. Už vzhledem ke složitému geopolitickému postavení a celé novodobé historii je populační vývoj Izraele hodný pozornosti. Z unikátnosti tohoto státního útvaru, který má zajistit existenci židovského národa, zároveň vyplývá, že jde o stát, který má značný zájem o početní růst svého obyvatelstva, zejména osob hlásících se k židovskému vyznání. To je jeden z hlavních důvodů, proč stát Izrael již od svého vzniku formuloval svou populační politiku jako podporující početní růst obyvatelstva, a to jak přirozenou měnou, tak imigrací osob židovského vyznání.

Studentka si stanovila čtyři výzkumné otázky, jejichž zodpovězením se snažila analyzovat vliv jednotlivých opatření populační politiky Izraele na demografický vývoj v letech 1948-2022. Šlo jí mimo jiné o postižení rozdílů v zaměření jednotlivých opatření podle skupin obyvatelstva (tj. na které skupiny byla jednotlivá opatření cílena), což bylo důležité vzhledem ke složité náboženské skladbě obyvatelstva. Podobně cílená byla i opatření k podpoře imigrace.

Cenný je komentovaný přehled literatury vztahující se k propopulační politice, a to obecně a státu Izrael zvláště. Z tohoto přehledu je patrný odpovědný přístup autorky, neboť zahrnuje jak studie týkající se populační politiky a populačních teorií obecně, tak konkrétní koncepty populační politiky Izraele, které byly a jsou zaměřeny v podstatě třemi směry: udržení vysoké úrovně porodnosti přirozenou měnou a také asistovanou reprodukci a získávání osob židovského vyznání jejich imigrací ze zahraničí.

Autorka využila především datových zdrojů publikovaných Izraelským centrálním statistickým úřadem, a to dat ze sčítání lidu a výběrových šetření o plodnosti žen, data publikovaná OSN a data týkající se asistované reprodukce, které publikuje Ministerstvo zdravotnictví státu Izrael. K analýze datových souborů použila standardních postupů a ukazatelů obvykle používaných při analýze příslušných demografických procesů (např. míry plodnosti žen podle věku při analýze plodnosti, obecné míry a index potratovosti u analýzy potratovosti, podíly živě narozených dětí za pomoci metod IVF, počty imigrantů).

Hlavní část práce, kterou je analýza populačního vývoje státu Izrael v kontextu jednotlivých opatření populační politiky, má logickou strukturu. Nejprve je stručně představen vývoj obyvatelstva pomocí hrubých měr, včetně vývoje věkové struktury obyvatelstva (výhradně graficky jsou prezentovány údaje za roky 1955, 1995 a 2021) a vývoj skladby obyvatelstva podle náboženského vyznání.

Následuje rozbor vývoje plodnosti. Vzhledem k dobré datové základně mohla autorka uvést data podle náboženského vyznání žen, pro ženy židovského vyznání i podle stupně jejich religiozity. Je škoda, že stejně detailně nezachytila vývoj počtu osob podle stejného třídění, což by lépe vysvětlilo skutečnost, že i přes velmi vysokou úroveň plodnosti a vysokou imigraci ortodoxních věřících podíl osob židovského vyznání v Izraeli trvale klesá.

Samostatná kapitola je věnována problematice UPT, jejichž počet ani význam pro populační vývoj nebyl od roku 1977, kdy byly povoleny, velký vzhledem k jejich přísné reglementaci.

Zcela jiný pohled přináší analýza zahraniční migrace. Zde autorka vhodně kombinuje vliv mezinárodní i vnitropolitické situace v Izraeli na rozsah imigrace a skladbu imigrantů. Neopomíná upozornit na skutečnost, že samotný stát Izrael vznikl proto, aby se na toto území

mohli Židé přistěhovat, že za tímto účelem byl formulován Zákon o návratu, na jehož základě také rozhodující část přistěhovalců do Izraele směřovala. Z tohoto hlediska byla také podpora imigrace osob židovského původu nejvýznamnějším propopulačním opatřením tohoto státu.

Za přehled jednotlivých opatření, která lze považovat za propopulační, zařadila autorka také informaci o prognóze, kterou vypracoval Izraelský statistický úřad na období 2018-2040 ve čtyřech variantách, jež se liší jen v tempu růstu, když předpokládají vzestup počtu obyvatel tohoto státu o 3 až 4 miliony.

Práce byla předložena v pěkné grafické úpravě – možná je škoda, že až na pasáž týkající se přídavků na děti, jsou všechny ostatní informace zobrazeny pouze graficky. Grafy jsou ale velmi dobře sestaveny a vývojové grafy také zpravidla obsahují poznámky, odkazující na případná opatření (případně změny) populační politiky.

V práci nejsou věcné chyby, snad jen na str. 25, kde je napsáno, že interrupce je způsob zabránění početí – interrupce je ale řešení nechtěného těhotenství. Pasáž o populační politice převzatá z literatury na str. 15 je už dost zastaralá. A k lepšímu pochopení vývoje plodnosti v Izraeli by přispělo, kdyby na str. 48, kde je skladba obyvatelstva dle náboženství, byly i podíly ultraortodoxní populace. Přestože má práce velmi dobrou stylistickou úroveň, výsledný dojem přeci jen kazí to, že v textu zůstaly stylistické prohřešky a gramatické chyby (zejména psaní velkých a malých písmen; v názvech příslušníků náboženských vyznání se v češtině píší malá písmena).

Osobně bych preferovala prezentaci výsledků také formou tabulek, což by umožňovalo následně větší využití dat k případné komparaci.

Uvedené výtky jsou ale nepodstatné. Předložená práce Terezy Benešové „Populační politika Izraele“ splňuje dle mého názoru nároky kladené na magisterské práce z oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 30. srpna 2023

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.